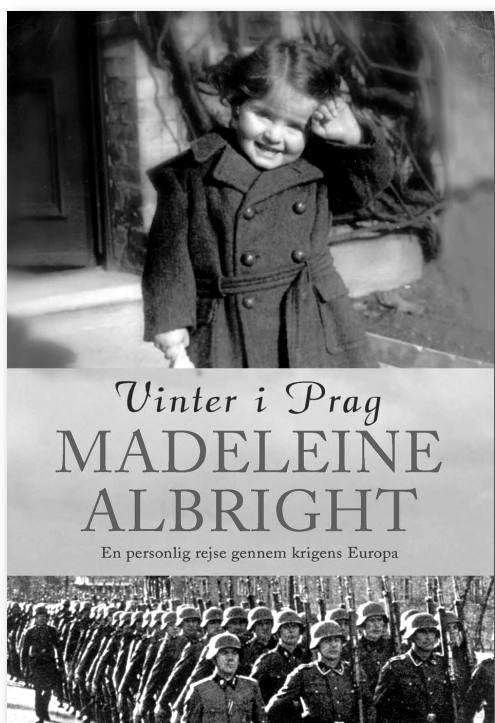

MADAM SECRETARY SOM BARN

Anmeldelse af Morten Thing

Madeleine Albright:
Vinter i Prag. En personlig rejse
gennem krigens Europa.

Gads forlag.

490 sider, kr. 349,-.

Da Madeleine Albright blev udenrigsminister og derfor pludselig kendt i hele verden, var hun overbevist om, at hun var en tjekkisk katolik, som var blevet amerikansk statsborger. Hendes forældre havde ikke givet hende anledning til at tro noget andet. Men i 90'erne fik hun flere antydninger af, at hun og hendes forældre oprindeligt var jøder, og i december 1996 kom der et brev fra en 74-årig kvinde, som havde kendt hendes bedsteforældre på den mødre side, og som kunne fortælle, at de havde været udsat for antijødisk diskrimination. Heller ikke hendes yngre søskende havde vidst noget. Hun besluttede sig for at dykke ned i sin historie. Denne uhyre velskrevne bog er resultatet.

Albright har tidligere skrevet sine erindringer i bogen *Madam Secretary*, og denne bog er altså en slags korrektion eller udfyldning af huller i historien. Men *Vinter i Prag* er ikke 'bare' erindringer, det er også en politisk historie om Tjekkoslaviet i de skæbnesvangre år 1937-48, fra optakten til anden verdenskrig til kuppet i Prag, som gjorde landet til en sovjetisk koloni. Albrights far, Josef Körbel, var bl.a. tjekkisk diplomat i Beograd og en del af den politiske elite. Politik var så at sige hele vejen rundt om datteren. Forældrene kom fra jødiske familjer, men de var ikke religiøst aktive. De blev gift borgerligt og registreret som værende uden religiøst tilhørsforhold. Det var i 1935. Faren var ansat i udenrigsministeriet. I 1937 blev Maria Jana født i Prag. Hun blev kaldt Madla, som hendes mor ændrede til Madlen. De boede da i Beograd, hvor faren var presseattaché.

Madeleine Albright fortæller tilsyneladende lige ud ad landevejen. Historien er imidlertid en fletning, hvor hendes, hendes familjes og Tjekkoslaviets historier flettes sammen. Landet, som opstod efter det østrig-ungarske riges sammenbrud i første verdenskrig, rummede ikke blot tjekker og slovakker, men også nationale mindretal som ungarere, polakker og ikke mindst tyskere. Dertil kom, at tre procent af befolkningen var jøder. Prag havde gennem mange hundrede år været en vigtig plet på det jødiske verdens-

kort. Mange har sikkert set den gamle begravelsesplads for jøder i Prag eller besøgt den gamle synagoge. Prag var et center for både religiøs og ikke-religiøs jødisk kultur. Mange af jøderne var tysktalende (som fx Franz Kafka var det). Og mange af dem var i mellemkrigstiden beskæftiget i handel og kultur. Jøderne tegnede sig for en tredjedel af investeringerne og 10 procent af de universitetsstuderende.

De tysktalende blev en vigtig brik i Hitlers politik. De boede især i landets nordlige egne, Sudeterland. Her står nazisterne under den lokale fører Henlein, som kan bruge Hitlers interesse for Sudeterland til at skaffe sig magt. Beneš, den tjekkiske politiske leder, satsede på at have et godt forhold til sin store nabo Tyskland, men var politisk demokrat. Vesten, dvs. ikke mindst England, tøvede meget længe med at sætte grænser for Hitlers appetit på land. Tjekkoslavakiet var en af de priser Vesten måtte betale for at udskyde opgøret. Men England og Chamberlain så prisen som betalingen for 'Fred i vor tid'. Den første oktober 1938 rykkede tyskerne ind i Sudeterland og besatte meget mere end det. Beneš trådte tilbage og tog til London. I marts 1939 besatte tyskerne resten af Tjekkoslavakiet; ti dage efter forlod familien Körbel Tjekkoslavakiet. De var en del af de mange jøder, som søgte væk.

Familjen kommer til London, hvor Beneš og Jan Masaryk var ved at danne en tjekkisk eksilregering. Josef Körbel blev sekretær for Masaryk. Den engelske regering stod i et dårligt lys efter tyskerne besættelse af Tjekkoslavakiet og truede tyskerne med, at angreb de Polen, ville England komme landet til undsætning. Den politik, som måske kunne have stoppet Hitler, tonede nu frem og blev begyndelsen på den anden verdenskrig. Josef Körbel var også aktiv i BBCs tjekkiske udsendelser. Krigen og den tjekkiske modstandsbevægelse er bogens længste afsnit. Vi følger barnet Madlen, som hurtigt tilpasser sig England, men som samtidig lever i en familie, hvor krigen fylder rigtig meget. Den 9. maj 1945 når Den Røde Hær frem til Prag og i juli vender Madlen tilbage til Prag med sin familie i en bombemaskine fra Royal Air Force. Faren arbejdede nu i Udenrigsministeriet i et frit Tjekkoslavakiet. Til et land, hvor store dele af det jødiske samfund, herunder familjens bedsteforældre, var omkommet.

Ret hurtigt tegnede der sig imidlertid omridset af næste katastrofe. Mange kommunister var vendt tilbage efter en tid som flygtninge i Sovjet.

Anført af Klement Gottwald søgte de nu indflydelse for herigennem at knytte landet til Sovjetunionen i stedet for til vestmagterne. Det var igen Beneš, som stod i spidsen for regeringen. Albright skriver om kommunisterne: "Nøglen til kommunisternes succes var, at når de tabte et valg, koncentrerede de deres ressourcer om endnu et forsøg. Når de vandt, brugte de alle midler, lovlige og ulovlige, til at blive ved magten. De brugte også deres agenter i sikkerhedstjenesten til at intimidere deres indenrigspolitiske rivaler." En del af denne udvikling ser familien fra Beograd, hvor faren bliver ambassadør. Beneš prøvede at overbevise Vesten om at man kunne stole på Stalin og at Sovjet ville ændre sig med tiden. Måske var hans naivitet med til at få krisen til at flamme op. I hvert fald forsøgte han meget længe at balancere mellem blokkene. Den 25. februar 1948 tog Gottwald og hans kommunister magten ved hjælp af sikkerhedstjenesten og arbejdermilitserne. Hverken Beneš eller Masaryk griber ind. Den 10. marts finder man liget af Masaryk, ifølge det nye regime havde han begået selvmord. Men sandsynligvis var der tale om et mord udført af sikkerhedstjenesten. Beneš trækker sig tilbage i juli 1948 og døde nogle måneder senere. Gottwald blev udpeget som ny leder.

Josef Körbel blev Tjekkoslavakiets FN-ambassadør og sad i FN's Kashmirkommission, men blev fyret i februar 1949 af sit lands regering. Han søgte om asyl i USA og fik asyl i juni samme år. Og her slutter bogen, hvor forfatteren er 12 år. I familjens lange rejse gennem krig, kup og asyl vælger forældrene en religiøs identitet som katolikker. De fortæller aldrig deres børn, at de havde jødiske aner, uden at vi kan vide hvorfor. Selvom det religiøse stort set ikke betød noget i familjens liv er det alligevel et underligt forhold: Hvorfor var bedsteforældrene døde? Var det bare på grund af krigen?

Det ubesvarede og aldrig stillede spørgsmål satte Madeleine Albright i gang med at skrive om sine rødder. Det viste sig, at det jødiske næsten ingen rolle spillede, det gjorde derimod spørgsmålet om Tjekkoslavakiets uafhængighed og tilslutning til Øst eller Vest. Om disse rødder og deres betydning har hun skrevet en bemærkelsesværdig bog. Ubrevet fortæller hun om de politiske processer, hendes far har stået midt i og som var liv og død for familien. Hun fletter familjens lille historie ind i den store, så man føler begge perspektiver, det store og det lille, meget tæt på.